

ЕФЕКТИВНОСТІ ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ

Наталія Григорівна Слав'янська,

Українська академія банківської справи, доцент кафедри

банківської справи, кандидат економічних наук

Любов Миколаївна Єріс

Українська академія банківської справи, старший викладач

кафедри банківської справи, кандидат економічних наук

Постановка проблеми. Становлення і розвиток податкової системи України свідчать про її переважаючу у роль у формуванні та розподілі фінансових ресурсів держави. Проте найбільш дієвий вплив система оподаткування має на функціонування і ділову активність підприємницьких структур, тобто на ту ланку господарської діяльності, де створюється фінансовий потенціал країни. Але нестабільність умов господарювання у перехідний період, прагнення до поповнення бюджету, недотримання принципу економічної обґрунтованості податкових реформ призвели до надмірного податкового навантаження на виробників. Сьогодні у податковому законодавстві відсутні положення, які чітко і однозначно регламентують механізм реалізації цілей і завдань податкової політики, що гальмує розвиток підприємницьких структур.

Такі обставини, на нашу думку, обумовлюють необхідність управління податками не тільки на макро-, але й на мікроекономічному рівні. Від того, наскільки ефективно підприємство вирішить податкові проблеми при формуванні стратегії свого розвитку, залежать можливості не тільки його економічного зростання, але й суспільного виробництва в цілому.

Аналіз публікацій. Вплив ефективно розробленої податкової стратегії на фінансову стабільність і можливості подальшого розвитку підприємства обумовила увагу вчених до дослідження проблеми управління податками на рівні окремих підприємств. Результати цих досліджень знайшли відображення в працях вітчизняних та зарубіжних вчених.

Серед зарубіжних дослідників даної проблеми найбільший інтерес для розвитку податкового менеджменту в Україні мають роботи Д. Кембела [7], Е.Томсета [8], Д. Джонсона [9], Е. Акчуріною [1], Т. Козенковой [3], Д. Мельником [4], Д. Черніком [6] і іншими. Значні дослідження в галузі податкового планування виконані українськими вченими: А.Єлісеєвим [2], М. Підлужним [2], О. Рященко [5].

Невирішені раніше проблеми. Багаточисельні праці з даної проблеми в основному присвячені визначенню місця податкової стратегії в системі управління підприємством, визначенню ролі різних структурних підрозділів в управлінні податками, розгляду різних моделей і засобів оптимізації і мінімізації податків. Тобто проблема управління податками розглядається вищезазначеними авторами в основному з позиції практичних рекомендацій керівникам, бухгалтерам, економістам по податкам, які розглядають методику законного зниження податкових відрахувань. Теоретичному обґрунтуванню принципів і методів податкового планування, формуванню наукової методології розробки податкової стратегії, виявленню її місця в системі загальноекономічної стратегії підприємства приділено, на нашу думку, недостатньо уваги.

Постановка завдання. Метою даної статті є розробка економіко-організаційного механізму адаптації підприємств у нестабільному податковому середовищі з урахуванням ринкових механізмів розподілу податкового навантаження, обґрунтування необхідності управління податками на підприємстві.

Викладання основного матеріалу. Вірогідно не має жодного платника податку, який би не хотів мінімізувати податкові платежі. Про це сказано і написано багато. Але багато платників податків не зовсім уявляють, у чому суть управління податками і чому держава взагалі дає платнику податків право мінімізувати податкові платежі. Деякі із них вважають, що управлінням податками повинні займатися тільки великі підприємства, які можуть ховати свій прибуток в офшорних компаніях. При цьому слід зазначити, що використання офшорів – це тільки один із способів управління податками. Є і інші способи такі

як: правильне використання податкових пільг; вибір облікової політики підприємства; розробка контрактних схем, які дозволяють вибрати оптимальний податковий режим при здійсненні конкретної угоди і ін., що безумовно доступні для більшості платників податків.

Перш за все зробимо спробу з'ясувати: у чому суть управління податками на підприємстві? Управління податками – це використання платниками податків законних способів для максимального зменшення своїх податкових зобов'язань, що в англійській літературі позначено терміном “tax planning”, тобто податкове планування. Під податковим плануванням розуміють сукупність засобів, які дозволять оптимально поєднати правові форми відносин і можливі варіанти їх інтерпретації в межах діючого податкового законодавства.

На підставі податкового планування на підприємстві повинна бути розроблена податкова стратегія підприємства. Процес формування податкової стратегії рекомендується здійснювати в декілька етапів:

1. *Визначення загального періоду формування податкової стратегії.*

Головною умовою його визначення є тривалість періоду, прийнятого для формування загальної стратегії розвитку підприємства, так як податкова стратегія носить по відношенню до неї підпорядкований характер і не може виходити за межі цього періоду. Враховуючи сьогоднішній нестабільний розвиток економіки країни цей період не повинен бути надто тривалим.

2. *Дослідження чинників зовнішнього податкового середовища і податкової політики держави.* Таке дослідження визначає вивчення економіко-правових умов діяльності підприємства з урахуванням сучасного стану податкового середовища і можливих його змін в майбутньому періоді.

3. *Формування стратегічних цілей діяльності підприємства у сфері податкового планування.* Головною метою такої діяльності являється підвищення рівня добробуту власників підприємства і максимізація рентабельності виробництва за рахунок зниження податкових витрат. Разом з тим, ця головна мета потребує певної конкретизації з урахуванням завдань і особливостей майбутнього розвитку підприємства.

В якості стратегічних нормативів з окремих аспектів податкового планування підприємства можуть бути встановлені:

- мінімальна частка податкових відрахувань від додаткової вартості, виробленої підприємством;
- середньорічний темп зниження частки податкових відрахувань;
- мінімальний рівень грошових активів, які забезпечують поточну податкову платоспроможність підприємства;
- граничний рівень податкових ризиків в розрізі напрямків господарської діяльності підприємства.

4. Конкретизація цільових показників по термінам їх реалізації. В процесі цієї конкретизації забезпечується динамічність подання системи стратегічних нормативів податкового планування, а також їх внутрішня і зовнішня синхронізація по часу.

5. Розробка податкової політики по окремим аспектам діяльності по плануванню податкових відрахувань.

Цей етап формування фінансової стратегії являється найбільш відповідальним. Податкова політика підприємства являє собою форму реалізації податкової ідеології і податкової стратегії підприємства в розрізі найбільш важливих аспектів у сфері податкового планування на окремих етапах її здійснення. У відмінності від податкової стратегії у цілому, податкова політика формується лише по конкретним напрямкам податкового планування на підприємстві, що потребує забезпечення найбільш ефективного управління заходами, які направлені на досягнення головної стратегічної цілі цього процесу.

Формування податкової політики по окремим аспектам податкового планування може носити багаторівневий характер. Так, наприклад, в межах політики управління податковими відрахуваннями підприємства може бути розроблена політика управління прямими і непрямими податками. В свою чергу, політика управління непрямими податками може включати в якості самостійних блоків політику управління окремими їх видами: ПДВ, акцизний збір і т.д.

6. Розробка системи організаційно-економічних та економіко-правових заходів по забезпеченню реалізації податкової політики.

Система організаційно-економічних заходів передбачає формування на підприємстві “центрів податкової відповідальності” різних типів; визначення прав, обов’язків і ступеню відповідальності їх керівників за результати податкового планування; розробка системи стимулювання робітників за їх вклад в підвищенні ефективності податкового планування.

7. Оцінка ефективності розробленої податкової стратегії.

Це заключний етап стратегічного податкового планування на підприємстві. Він проводиться по наступним параметрам:

- погодженість податкової стратегії підприємства загальної стратегії його розвитку. В процесі такої оцінки виявляється ступень відповідності цілей, напрямків і етапів реалізації цих стратегій;

- погодженість податкової стратегії підприємства з прогнозуючими змінами зовнішнього середовища. В процесі цієї оцінки визначається, наскільки розроблена податкова стратегія відповідає прогнозуючому розвитку економіки країни, змінам податкової політики держави і кон’юнктури фінансового ринку в розрізі окремих її сегментів;

- результативність розробленої податкової стратегії. Оцінка результативності податкової стратегії може бути проведена, перш за все, на основі прогнозуючих розрахункових фінансових коефіцієнтів, а також виходячи із динаміки показника частки податкових відрахувань від добавленої вартості. Наряду з цим можуть бути оцінені і нематеріальні результати розробленої стратегії - ріст ділової репутації підприємства; підвищення рівня соціальної задоволеності суміжного зовнішнього середовища і ін.

Розроблена підприємством податкова політика потребує оцінки її ефективності. Така оцінка здійснюється за допомогою системи відповідних показників, основними із яких, на нашу думку, можуть бути:

а) коефіцієнт ефективності оподаткування. Він дозволяє отримати найбільш узагальнену характеристику ефективності вибраної податкової політики, показує

як співвідносяться між собою показники чистого прибутку і загальної суми податкових платежів. Розрахунок цього показника здійснюється за формулою.

$$E_o = \frac{ЧП}{П_3}; \quad (1)$$

де: E_o - коефіцієнт ефективності оподаткування;

$ЧП$ - запланована (або цільова) сума чистого прибутку, тис. грн.;

$П_3$ - загальна сума запланованих податкових платежів, тис. грн.;

в) податкова місткість фінансових ресурсів. Показник може бути використаний для визначення суми податкових платежів, які приходяться на одиницю сформованих фінансових ресурсів. Ми пропонуємо здійснювати розрахунок цього показника за формулою :

$$ПМФР = \frac{П_3}{\sum \Phi P}; \quad (2)$$

де: $ПМФР$ - запланована податкова місткість фінансових ресурсів;

$П_3$ - загальна сума запланованих податкових платежів, тис. грн.;

$\sum \Phi P$ - запланований обсяг фінансових ресурсів, тис. грн.;

г) коефіцієнт пільгового оподаткування. Може використовуватись для визначення ефективності використання підприємством наданих законодавством пільг по податковим платежам в цілому (або по окремим видам податків). Розрахунок цього показника здійснюється за формулою:

$$K_{III} = \frac{\sum III}{\sum III + П_3}; \quad (3)$$

де: K_{III} - коефіцієнт пільгового оподаткування;

$\sum III$ - загальна сума податкових пільг, яка використовується підприємством, тис. грн.;

$П_3$ - загальна сума запланованих податкових платежів, тис. грн.

За допомогою запропонованих показників оцінюються альтернативні варіанти податкової політики підприємства, порівняння яких дозволить вибрати для реалізації найбільш ефективну версію. При цьому багато питань, пов'язаних з

податковим плануванням, вирішуються найбільш раціональним формуванням облікової політики з точки зору оптимізації податкових платежів.

Висновки. Підсумовуючи вище зазначене, можна сказати, що податкова стратегія є складовою частиною загальноекономічної стратегії підприємства, яка передбачає розробку управлінських рішень, спрямованих на формування фінансового потенціалу і підвищення його ефективності. Основна ціль податкової стратегії полягає в активному впливі на максимізацію чистого прибутку підприємства при заданих параметрах податкового середовища і ринкової кон'юнктури. Податкова стратегія повинна взаємодіяти з стратегією розвитку підприємства по всім напрямкам: з виробництвом, маркетингом, з планом капіталовкладень, НДОКР.

Література:

1. Акчурина Е.В. Оптимизация налогообложения. Учебно-практическое пособие. – М.: Ось–89, 2003. – 496с.
2. Єлисеєв А., Послужний М. Мінімізація податків законними способами//Контракти. – 2003 – № 36-44.
3. Козенкова Т.А. Налоговое планирование на предприятии. — М.: АиН, 1999. – 516с.
4. Мельник Д. Налоговый менеджмент — М.: Финансы и статистика, 1999. – 484с.
5. Рященко О. Як зменшити податок на прибуток// Дебет Кредит – 2002. – № 3. – С. – 22-31.
6. Черник Д.Г., Морозов В.П., Лобанов А.В. Технология налогового контроля// Налоговый вестник. – 2000 – № 5– С. 24-33.
7. Campbell D. International Tax Planning. Kluwer Law International, 1995. – 489 p.
8. Tax: Strategic Corporate Tax Planning. L., 1989. – 628 p.
9. Tomsett E. Tax Planning For Multinational Companies. N.Y., 1989. – 544p.